

APUNT SOCIOLINGÜÍSTIC SOBRE ELS AFRICANS SUBSAHARIANS

M. Carme JUNYENT

Segurament, des de la perspectiva sociolingüística, la dada més explícita pel que fa a l'acolliment dels immigrants africans a Catalunya és la manca de dades: no sabem quines llengües parlen. Com a conseqüència, o bé prenem com a punt de referència el colonitzador (francòfons, anglòfons, lusòfons, hispanòfons), o bé els posem tots en el mateix sac—cosa que, sovint, és el més enganyós de tots—, el del color de la pell.

Aquesta manca d'interès per les llengües dels immigrants, que no tan sols afecta els africans, té inevitablement conseqüències gravíssimes pel que fa a la integració d'aquests col·lectius, la més òbvia de les quals és la contribució a la seva guetització. En les estadístiques de la Comissió Interministerial d'Estrangeria es palesa que més de 40.000 persones amb residència legal a Catalunya són "magribins" o "nord-africans", terme que no ens explica de cap manera si la llengua d'aquestes persones és l'àrab, l'amazig o qualsevol altra, i pel que fa als africans "subsaharians" el desconeixement adquireix unes proporcions escandaloses en la mesura que la gran diversitat lingüística (que hem de pressuposar, atès que no en tenim dades) és negada sota un rètol més que equívoc.

Més de la meitat dels africans subsaharians que resideixen a Catalunya procedeixen de Gàmbia, i, d'aquests, més de la meitat resideixen a les comarques gironines. Pel que sembla, la majoria d'aquests parlen mandinka, tot i que, del fet que a Gàmbia es parli més d'una dotzena de llengües, podem sospitar que hi ha parlants d'altres llengües, si més no de diola, ful, serer, soninke i wòlof, que són les llengües més parlades en aquest país. Ben probablement, aquestes llengües són parlades per la majoria de senegalesos residents a Catalunya, que és el segon lloc de procedència dels immigrants africans.

Les característiques lingüístiques d'aquests dos estats—Gàmbia i el Senegal—reflecteixen prou bé la composició sociolingüística dels estats africans en general. Una llengua estrangera com a oficial—l'anglès en el cas de Gàmbia i el francès en el cas del Senegal—, alguna llengua autòctona amb estatus semioficial—el wòlof al Senegal— i la resta de llengües que, com a molt, poden ser emprades en els primers anys de l'ensenyament. En els països on hi ha una forta influència de l'islam, ens podem trobar, a més, amb llengües escrites en alfabet àrab i, per tant, que els seus parlants hagin estat alfabetitzats en aquest sistema. La meitat dels parlants de mandinka, per exemple, escriuen la seva llengua en alfabet àrab. Cal tenir present que, tot i l'estatus oficial de la llengua del colonitzador, el seu coneixement i ús no és de cap manera generalitzat. Així, doncs, al perfil sociològic de l'emigrant africà hi podem afegir una llengua pròpia generalment no reconeguda i una adscripció lingüística mediatitzada per l'estat colonitzador que rarament es correspon amb el coneixement de la llengua en qüestió. Per fer-se una idea de quina pot ser la composició sociolingüística d'aquestes comunitats, afegim tot seguit una breu descripció dels estats d'on prové, en conjunt, més del 85% de la població d'origen africà a Catalunya.

Entre els estats emissors d'emigració hi ha Nigèria i el Camerun, que, juntament amb la República Democràtica del Congo (ex-Zaire), són els estats amb més diversitat lingüísti-

	<i>Població (milions)</i>	<i>Índex d'alfabetització</i>	<i>Llengua oficial</i>	<i>Nombre aprox. de llengües</i>
Cap Verd	0,4	37-70%	portuguès	2
Camerun	14	62-65%	anglès, francès	250
Gàmbia	1	12-25%	anglès	12-15
Ghana	18	36%	anglès	50-60
Guinea	7	28-35%	francès	20-25
Guinea Bissau	1	10%	portuguès	20
Guinea Equatorial	0,4	55-72%	espanyol	8-10
Mali	10	20%	francès	20-30
Mauritània	2	17-28%	francès	6
Nigèria	118	42-51%	anglès	400
Senegal	9	22%	francès	30
Sierra Leone	5	15%	anglès	20

ca de l'Àfrica; i Cap Verd i Mauritània són excepcionals pel que fa a la seva homogeneïtat lingüística. La resta de països respon força bé al patró de composició sociolingüística que hem esmentat.

Dels índexs d'alfabetització podem concloure que, tret dels emigrants universitaris o amb estudis mitjans, no podem esperar gaire en aquest sentit. Per bé que les dades sobre alfabetització generalment es basen en la capacitat de llegir i escriure la llengua oficial, els casos en què, com el mandinka, s'ha alfabetitzat en una altra llengua o en alfabet àrab no s'acostumen a incloure. En qualsevol cas, pel que fa a les previsions sobre el futur, l'alfabetització dels nous immigrants és un aspecte que cal tenir en compte perquè aquest desconeixement –afegit al de la llengua– els deixa particularment desprotegits en una societat en què la comunicació escrita és fonamental i on nombrosos codis, dels diagrames als logotips, es basen en el nostre sistema d'escriptura.

De les llengües oficials dels estats emissors es fa prou evident que no en podem esperar cap mena de familiaritat amb les llengües d'ús més freqüent a casa nostra, excepte –potser– en el cas dels immigrants nadius de Guinea Equatorial. El que cal remarcar, però, és que prendre les llengües oficials dels països respectius com a punt de referència és una manera més de negar-los la identitat, que per als africans, en general, passa pel grup ètnic i la llengua corresponent.

No cal aprofundir gaire per adonar-se que la immigració africana ens ha agafat totalment desprevinguts. El més greu, però, és que no es veu per enlloc que hi hagi voluntat de canviar la situació, i així les eines imprescindibles per incorporar aquests col·lectius a la nostra societat romanen en mans de la bona voluntat dels professionals implicats, que no poden comptar ni amb els coneixements mínims imprescindibles perquè ningú no els els forneix. Tot això esborrona molt més quan pensem en la segona generació, un sector de la població al qual, a més de fer-li difícil la integració, se li nega el coneixement de la seva cultura d'origen, amb la qual cosa se'l situa en una mena de "terra de ningú" des de la qual és gairebé

impossible desenvolupar un sentiment de pertinença i identitat. Cal tenir present que, en la mesura que la nostra societat es desenvolupa gràcies a un sector de població que, en un món més just, hauria de contribuir al desenvolupament dels seus pobles respectius, estem en deute amb aquests pobles i, en conseqüència, ens cal aportar tot el que sigui necessari per aconseguir que aquests nous catalans puguin incorporar-se a la societat amb un bagatge que, al capdavant, ens ha d'enriquir tots.